

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2019.gada 3.janvārī Nr.1-8/1
Uz 20.12.2018. Nr. 111.9/5-10-13/18

**Latvijas Republikas Saeimas
Izglītības, kultūras un zinātnes komisijai**
saeima@saeima.lv

*Par likumprojektu “Grozījumi Izglītības
likumā” (Nr.188/Lp13)*

Tiesībsargs ir izskatījis Saeimas deputātu iesniegto likumprojektu “Grozījumi Izglītības likumā” (Nr.188/Lp13) un sniedz šādu atzinumu.

Likumprojekts paredz aizstāt pārejas noteikumu 60. punktā skaitļus un vārdus “2019. gada 1. augustā” ar “2020. gada 31. augustā”, tādējādi paildzinot pašvaldību pienākumus attiecībā internātskolu darbību, kā arī 61. punktā aizstāt skaitļus un vārdus “2018. gada 31. decembrim” ar “2020. gada 31. augustam”, tādējādi paildzinot valsts pienākumu līdzfinansēt internātskolu uzturēšanas izdevumus.

Izglītības likuma 17. panta pirmajā daļā ir noteikts pašvaldības pienākums nodrošināt bērnam iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatzglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē. Interpretējot šo normu kopsakarā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11. panta pirmo daļu¹ un diskriminācijas aizlieguma principu, secināms, ka arī bērnam ar speciālajām vajadzībām, bērnam no trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes vai bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam ir tiesības iegūt izglītību dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē.

Jau ilgu laiku iekļaujošās izglītības attīstība ir viena no valsts prioritātēm izglītības jomā.² Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam ir noteikts izglītības attīstības politikas virsmērķis – tā ir kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei. Arī Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam, hierarhiski augstākais nacionālā līmeņa vidējā termiņa attīstības plānošanas dokuments, nosaka prioritātes izglītības un zinātnes jomā. Tajā starp galvenajiem uzdevumiem izglītības jomā noteikta iekļaujošās izglītības nodrošināšana.

¹ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11. panta pirmā daļa: “Valsts nodrošina visiem bērniem vienādas tiesības un iespējas iegūt izglītību atbilstoši katra spējām.”

² Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.-2013. gadam, apstiprinātas ar Ministru kabineta 2006. gada 27. septembra rīkojumu Nr.742; Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam, Saeima apstiprinājusi 2014. gada 22. maija sēdē, pieejamas <http://likumi.lv/doc.php?id=266406>

Saskaņā ar Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam sniegto termina skaidrojumu iekļaujošā izglītība ir “process, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot izslēgšanas iespējas no izglītības un izglītības ieguves procesa.” Tātad tieši iekļaujošā izglītība ir veids, kā samazināt bērnu izslēgšanas iespējas no izglītības ieguves procesa, un tādēļ valstij būtu jādara viss iespējamais, lai motivētu pašvaldības attīstīt iekļaujošo izglītību.

Pastāvot līdzšinējam internātskolu finansēšanas modelim (internātskolu uzturēšanas izdevumu līdzfinansēšanai no valsts budžeta), pašvaldības nav ieinteresētas attīstīt ģimenēm ar bērniem nepieciešamos sociālos pakalpojumus un iekļaujošo izglītību - licencēt speciālās izglītības programmas vispārējās izglītības iestādēs vai nodrošināt bērna vajadzībām atbilstošus atbalsta pasākumus.

Bērnu ievietošana internātskolās ne vienmēr ir bērnu interesēm atbilstoša, jo veicina bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu un bērnu no trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm sociālo atstumtību. Vienlaikus ievietošana internātskolā pārkāpj bērna tiesības uzaugt ģimenē, jo bērns mācību gada laikā no pirmdienas līdz piektdienai faktiski dzīvo internātskolā.

ANO Bērnu tiesību komiteja 2016. gada 29. janvārī Latvijai sniegtajās rekomendācijās izteikusi bažas par bērnu aprūpes iestāžu praksi ievietot savā aprūpē esošos bērnus internātskolās, lai gan tuvumā ir pieejamas arī citas izglītības iestādes, kā arī norādījusi uz informācijas trūkumu par bērnu tiesību ievērošanu internātskolās, jo nav skaidrs, kurš uzņemas galveno atbildību par šo bērnu tiesību ievērošanu. Komiteja ir ieteikusi Latvijai norīkot integrētajās klasēs specializētus skolotājus un profesionāļus, lai sniegtu individuālu atbalstu un pienācīgu uzmanību bērniem ar mācīšanās grūtībām.³

Šķirot bērnu no ģimenes, viņam prioritāri tiek nodrošināta ārpusģimenes aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē, lai nodrošinātu bērna tiesības augt ģimeniskā vidē. Aizbildņiem un audžuģimenēm valsts un pašvaldība nodrošina sociālās garantijas bērna uzturēšanai, tiek izvērtēta personu motivācija kļūt par aizbildni vai audžuģimeni un izvērtēti sadzīves apstākļi. Aizbildnībā un audžuģimenē ievietotu bērnu izglītošana internātskolā ir pretrunā mērķim – sniegt bērnam iespēju augt ģimeniskā vidē. Arī Labklājības ministrija paudusi viedokli, ka “tas pēc būtības nesaskan ar audžuģimenes pamatideju un iemesliem bērna ievietošanai audžuģimenē, proti, nodrošināt bērnam aprūpi ģimeniskā vidē. Līdz ar to praksē Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (VBTAI) seko, lai audžuģimenē ievietotie bērni neuzturētos internātskolās.”⁴

Tiesībsarga ieskatā internātskolu līdzfinansēšana no valsts budžeta neveicina iekļaujošās izglītības attīstību, nesekmē bērna tiesības uzaugt ģimenē un iegūt izglītību atbilstoši savām spējām uz vienlīdzīgu iespēju pamata.

Ņemot vērā, ka saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu gan izglītības nodrošināšana, gan sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšana ir pašvaldības funkcija, tiesībsarga ieskatā valsts līdzfinansējuma pārtraukšana internātskolu uzturēšanai ir atbalstāma. Turklāt pašvaldībām tika dots pietiekami ilgs laiks, lai sagatavotos valsts līdzfinansējuma pārtraukšanai un izlemtu internātskolu reorganizācijas un turpmākās finansēšanas lietderību.

³ANO Bērnu tiesību komitejas 2016. gada 29. janvāra noslēguma apsvērumi pieejami <http://www.lm.gov.lv/text/1318>

⁴ <https://lvportals.lv/e-konsultacijas/5096-audzugimenes-ievietotiem-berniem-nav-jamacas-internatskolas-2014>

Likumprojekta “Grozījumi Izglītības likumā” (Nr.188/Lp13) anotācijas 1. sadaļā “Kādēļ likums ir vajadzīgs?” kā galvenais arguments norādīta neskaidrība, vai Kandavas internātvidusskolai un Tilžas internātpamatskolai tuvākās skolas (Tilžas vidusskola un Kandavas Kārļa Mīlenbaha vidusskola) varēs uzņemt internātskolu skolēnus. Anotācijā norādīts, ka Kandavas internātvidusskolā šobrīd mācās 323 skolēni, no kuriem 104 jeb 32% dzīvo citā pašvaldībā un 219 – Kandavas novadā. Anotācijā izteikts pieņēmums, ka gadījumā, ja Kandavas novadam piederīgos skolēnus pārceltu uz Kandavas Kārļa Mīlenbaha vidusskolu, tad tajā līdzšinējo 373 skolēnu vietā mācītos aptuveni 600 skolēnu un tas nākotnē varētu neatbilst higiēnas prasībām.

Vēlos vērēt uzmanību, ka saskaņā ar Izglītības likuma 57. panta 1. punktu vecākiem (personām, kas realizē aizgādību) ir tiesības izvēlēties izglītības iestādi, kurā bērns iegūst izglītību. Kandavas novadā deklarēto bērnu vecākiem ir tiesības izvēlēties jebkuru izglītības iestādi Kandavas novadā vai citā administratīvajā teritorijā. Kandavas novadā bez Kārļa Mīlenbaha vidusskolas ir četras pamatskolas: Zemītes pamatskola, Zantes pamatskola, Vānes pamatskola un Cēres pamatskola. Ņemot vērā, ka Kandavas internātvidusskolas vidusskolas klasēs mācās salīdzinoši maz izglītojamo⁵, pieņēmumam, ka visi Kandavas internātvidusskolas izglītojamie varētu tikt pārcelti uz Kandavas Kārļa Mīlenbaha vidusskolu, nav ne tiesiska, ne faktiskā pamata.

Anotācijas 6. sadaļā norādīts, ka, sagatavojot likumprojektu, konsultācijas notikušas vienīgi ar Kandavas novada pašvaldību. Savukārt Kandavas internātvidusskola savā pašvērtējuma ziņojumā norāda: “Kandavas internātvidusskola dibināta 1958. gadā, un visus šos gadus ir bijusi ne tikai izglītības iestāde, bet arī sociālā atbalsta vieta izglītojamiem no trūcīgām vai maznodrošinātām ģimenēm un aizbildniecībā esošiem bērniem. Šīs mērķgrupas izglītojamie skolā var uzturēties bez maksas – viņiem ir nodrošināta ēdināšana 4x dienā un uzraudzība skolas internātā no pirmdienas līdz piektdienai, pateicoties tam, ka uzturēšanas izdevumus sedz valsts. Sākot no 2016. gada, skola kopā ar pašvaldību ir cīnījies par valsts finansējuma saglabāšanu.”⁶ Minētais apliecina, ka Kandavas novada pašvaldība arī turpmāk savu autonomo funkciju - gādāt par iedzīvotāju izglītību un nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību - izpildei vēlas saņemt valsts līdzfinansējumu internātskolas uzturēšanas izdevumiem, tādējādi izvēloties vieglāko ceļu sociālo problēmu risināšanā.

Tiesībsarga ieskatā pašvaldības funkcijas īstenojamas bērna tiesības uzaugt ģimenē mazāk ierobežojošā veidā, tādēļ likumprojekts “Grozījumi Izglītības likumā” (Nr.188/Lp13) nav atbalstāms.

Tiesībsarga vietā
tiesībsarga vietniece

I.Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁵ Uz 2017./2018. mācību gada 1. septembri 10. – 12. klasē mācījās 25 skolēni no 335, Kandavas internātvidusskolas pašvērtējuma ziņojums 2018., 2.lpp., pieejams https://docs.wixstatic.com/ugd/11351f_c8b0e2efb53f43a0aa02d51968320682.pdf

⁶ Turpat, 2.lpp.